

EKOLOGICKÉ POĽNOHOSPODÁRSTVO - REALISTICKÁ ALTERNATÍVA ORGANIC FARMING – A REALISTIC ALTERNATIVE

Marta Klimeková – Zuzana Lehocká – Štefan Žák

Abstract

This paper presents current situation in organic farming in the Slovak Republic. The weakness and strength are evaluated by SWOT analysis. In the next part of this paper carried activities (conferences, text – books, propagation materials, educational activities, active participation on Summer Bioacademy 2004 in the Czech Republic and more) and some obtained results of the Research Institute of Plant Production Piešťany are presented. Our results from the public inquiries showed that Slovak consumers still do not have sufficient knowledge about bio – products and organic farming in general.

The last part of this paper discuss about the yields and technological quality of some crops cultivated organically not only on five selected farms but also on the experimental plots of Research Institute of Plant Production. Obtained results (years 1999 – 2002) showed that there are lower grain yields in organic systems than in conventional. The lowest difference was at pea (1.75 %), ensued winter wheat (1.94 %) and spring barley (3.33%) and at potatoes it was 6.8 % in comparison with conventional system. The higher vitamin C content (at potatoes) and lower protein content (at spring barley) was observed in organic system.

Úvod

Na základe spracovanej účelovej činnosti „Podmienky pre uplatnenie ekologického poľnohospodárstva v Slovenskej republike pri vstupe do Európskej únie" (VÚRV Piešťany, 2003) sme vyhodnotili situáciu v oblasti ekologického poľnohospodárstva na Slovensku. Analýzu sme doplnili o aktivity VÚRV Piešťany vo výskumnej i osvetovej oblasti v rámci ekologického poľnohospodárstva.

SWOT analýza ekologického poľnohospodárstva na Slovensku

Silné stránky v rozvoji ekologických princípov hospodárenia na Slovensku

Silné stránky predstavujú vnútorné faktory sektoru ekologického poľnohospodárstva, na ktorých je možné stavať pri podpore rozvoja ekologického poľnohospodárstva.

Ľudské zdroje. Mnohí zástupcovia organizácií, ktoré sa systematicky venujú tejto problematike sú angažovaní a sú zodpovední natoľko, že na ich vedomostiach a schopnostiach je možné stavať realizáciu vytvorených stratégií.

Technické zabezpečenie týchto zástupcov je vyhovujúce.

Je ustanovený **právny rámec** ekologického poľnohospodárstva, ktorého aktualizáciu bude treba priebežne aktualizovať.

Zavedenie finančných **podpôr** platieb na plochu v ekologickom systéme.

Slabé stránky v rozvoji ekologických princípov hospodárenia na Slovensku

Slabé stránky reprezentujú vnútorné faktory, z ktorých je nevyhnutné vytvoriť silné stránky na podporu rozvoja ekologického poľnohospodárstva.

Nízky stupeň koordinácie a spoločného postupu pri presadzovaní väčšiny kľúčových faktorov EP v okruhu hlavných aktérov (nízka komunikácia, nízky stupeň organizovanosti, a pod.). Spolupráca dôležitých aktérov zatiaľ nedosiahla úroveň, ktorá by im umožňovala

využiť svoje skúsenosti (a získať nové) ako predpoklad účinnej pomoci, rady a poradenstva poľnohospodárom, spracovateľom a predajcom. Taktiež ako hľadanie finančných zdrojov a financovanie podporných aktivít pre lepšie fungovanie EP. V postojoch zúčastnených je značný priestor pre zlepšenie ich postojov a názorov, ktoré uľahčia tvorbu odbytových väzieb.

Propagácia a reklama loga bio resp. eko. Toto logo zatiaľ nie je verejnosti dostatočne známe. Verejnosti nie sú dostatočne známe výhody EP, je nedostatočná spolupráca s rezortom ministerstva zdravotníctva, nie je dostatočne chápané poňatie kvality v EP a pod.

Výskum, vzdelávanie a poradenstvo sú v SR vo svojich počiatkoch i keď prvé kroky už boli vykonané. Nie je známy potenciál jednotlivých komodít, nemáme vybudované tzv. vzorové farmy resp. demonštračné farmy a pod.

Spracovanie a odbyt sú v mnohých oblastiach na počiatku svojho vývoja. Vyššie uvedené faktory sú tiež príčinou nedostatočného pôsobenia na mládež ako budúceho potenciálneho spotrebiteľa.

Vzťah k životnému prostrediu nie je dostatočne vyzdvihnutý v komunikácii so spotrebiteľmi. EP má značné možnosti zvýšiť svoj kladný vplyv na životné prostredie a živú prírodu.

Dôvera spotrebiteľov v ekologické produkty a celý systém EP nie je cielene budovaná a preto môže byť ľahko otrasená v prípade možných zlyhaní systému. Existuje priestor pre zvýšenie kvality surovín pochádzajúcich z EP, cielenejším zverejňovaním výsledkov kontroly a prísnyim postihovaním úmyselných porušovaní pravidiel.

Ekonomická životaschopnosť a schopnosť poľnohospodárov podnikat' sú pre EP ako rastúce odvetvie poľnohospodárstva rozhodujúce. Niektorí farmári nedostatočne zvládajú prípravu podnikateľských zámerov, farmári nie sú schopní zaistiť financovanie projektov a účinne sa tak uchádzať o podpory zo štrukturálnych fondov i zo štátneho rozpočtu.

Podpora politických nástrojov bola v blízkej minulosti nestabilná a doteraz nie je cielene zameraná na niektoré slabé miesta rozvoja EP.

Spolupráca s mnohými ďalšími organizáciami a štátnou správou nie je dostatočná na celoštátnej i regionálnej úrovni.

Prínos VÚRV Piešťany k odstráneniu slabých stránok rozvoja EP na Slovensku

Okrem výskumnej činnosti, ktorá tvorí nosnú časť činnosti pracovníkov oddelenia alternatívnej rastlinnej výroby boli v rokoch 2003 a 2004 uskutočnené nasledovné aktivity:

- Vydanie zborníka z konferencie „Perspektívy rozvoja trhu s biopotravinami na Slovensku“, množstvo 150 kusov, zborník bol distribuovaný účastníkom konferencie, školám na edukačné účely a záujemcom o ekologické poľnohospodárstvo.

- Boli vydané a distribuované nasledovné listovky:

Ekologické poľnohospodárstvo, ktorá je určená pre širokú poľnohospodársku verejnosť.

Bioprodukty a biopotraviny, ktorá je určená najmä pre spotrebiteľov.

- Vydanie anglickej verzie listoviek Ekologické poľnohospodárstvo ku zviditeľneniu slovenského ekologického poľnohospodárstva v zahraničí. .

- Uskutočnili sa dve stretnutia roľníkov (Rudník – máj 2003, VÚRV Piešťany – október 2003), kde boli načrtnuté možnosti vzájomnej spolupráce v oblasti rozvoja marketingu s bioproduktami medzi Švédskom a Slovenskom.

- Vo februári 2003 sa pracovníčky oddelenia alternatívnej rastlinnej výroby VÚRV Piešťany zúčastnili 7. Wissenschaftstagung zum Ökologischen Landbau vo Videni s príspevkom „Ecological agriculture in the Slovak Republic“.

- V júni 2003 oddelenie prezentovalo výsledky výskumu a aktuálnu situáciu v oblasti EP na Slovensku v rámci 3. Európskej letnej akadémie ekologického poľnohospodárstva v Lednici na Morave.

Trasa exkurzie bola nasledovná: Sema HŠ, s.r.o. Sládkovičovo (semenársky podnik), Sad Lívia (prvý certifikovaný sad v strednej a vo východnej Európe), VÚRV Piešťany (výskumná báza, kde sa nachádzajú stacionárne poľné pokusy s ekologickými variantmi).

- V rokoch 2003 a 2004 na celoštátnej výstave „Agrokomplex“ sa oddelenie alternatívnej rastlinnej výroby VÚRV Piešťany prezentovalo panelom a prednáškami „Ekologické poľnohospodárstvo“.

- V novembri 2003 sa zástupkyňa oddelenia zúčastnila na konferencii „EU Accession and Agriculture“, ktorá sa konala v Krakove v Poľsku a bola zameraná na predstavenie vízií pre trvalo udržateľné poľnohospodárstvo, ktorého súčasťou je i poľnohospodárstvo ekologické, v rozšírenej Európe.

- V októbri 2003 sa pracovníčky oddelenia prezentovali na seminári, ktorý bol sprievodným podujatím výstavy „Agrofórum“ v Košiciach príspevkom „Kvalita – priorita ekologického poľnohospodárstva“. Seminár sa konal v Dome techniky ZSVTS v Košiciach.

- V januári 2004 sa pracovníčky oddelenia zúčastnili na workshope organizovanom v Maďarsku Applied Plant Research Wageningen UR, Holandsko, kde v rámci projektu Organics bolo naplánované i zrealizovanie konferencie Ekomit `04 na Slovensku.

- Pracovníčky oddelenia sa tiež aktívne zúčastňujú propagačných a edukačných akcií zameraných na podporu rozvoja EP (Dni zdravia, Dni poľa, atď.), spolupracujú so zástupcami výskumných ústavov a iných rôznych organizácií doma i v zahraničí.

Vyhodnotenie podkladov získaných z vybraných ekologicky hospodáriacich podnikov

V rámci realizácie objednávky MP SR na štúdiu o ekologickom poľnohospodárstve doma i v zahraničí riešitelia výskumného kolektívu oslovili viacero subjektov zaradených do systému ekologického poľnohospodárstva. Z oslovených subjektov poskytlo informácie päť ekologicky hospodáriacich podnikov, ktoré boli ďalej analyzované a spracovávané.

Podnik	Výmera	Úrody	Kontrolná organizácia	Odbyt / ziskové komodity
A	131,4 ha o.p. 1083,4 ha TTP	j. jačmeň: 3,01 t/ha raž: 1,0 t/ha ovos: 1,7 t/ha	slovenská	pšenica
B	628 ha TTP	úroda sena: 1,2 t/ha	slovenská	ovčí syr

C	270,5 ha o.p. 173 ha TTP	j. jačmeň: 2,20 t/ha raž: 2 t/ha ovos: 2,2 t/ha	slovenská	mlieko mliečne výrobky
D	180 ha o.p.	pšenica ozimná: 4,39 t/ha j. jačmeň: 2,78 t/ha hrach: 2,12 t/ha repka: 1,98 t/ha slnečnica: 1,76 t/ha	slovenská zahraničné	obilniny
E	254,3 ha	pšenica, jačmeň, hrach 3 – 4,5 t/ha	slovenská zahraničné	odbyt cez zmluvného partnera: pšenica, hrach

Vyhodnotenie podkladov získaných z ankiet v rôznych mestách Slovenska a na rôznych akciách týkajúcich sa problematiky ekologického poľnohospodárstva

1. Vyhodnotenie respondentov ankety z „Pracovného zasadnutia“, ktoré sa konalo dňa 12.11.2003 v Liptovskej Tepličke. Akciu organizoval ÚKSUP odbor OŽP a EP.

Anketové lístky vyplnilo 30 účastníkov, ktorí boli prítomní na stretnutí, z toho bolo 18 mužov (60 %) 12 žien (40 %), VŠ vzdelanie malo 80 % respondentov 40 % malo SŠ.

Z profesného zastúpenia bolo 60 % roľníkov, 10 % spracovateľov a 10 % obchodníkov, 20 % zástupcov štátnej správy.

Viac ako 5 rokov pracuje v EP 60 % respondentov, 3-5 rokov 15 %, 1-3 roky 10 %, menej ako 1 rok 15 %.

Vyhodnotenie otázok

Ste spokojní s informovanosťou v oblasti EP na Slovensku ?

Všetci respondenti označili, že nie sú spokojní s informovanosťou.

Aký spôsob získavania informácií uprednostňujete ?

Väčšina respondentov uviedla ako najvhodnejšie spôsoby informovania semináre a konferencie. Je prekvapivé, že žiaden respondent nepožadoval individuálne poradenstvo.

Máte záujem neustále si zvyšovať svoje vedomosti v oblasti EP ?

Všetci odpovedajúci sa zhodli v potrebe vzdelávania v tejto oblasti.

Kde vidíte rezervy rozvoja EP na Slovensku ?

Názory boli rôzne, spoločným menovateľom odpovedí je lepšia propagácia a výraznejšia podpora so strany MP SR.

Veríte, že EP má v rámci CAP v EÚ perspektívnu budúcnosť ?

Všetci opýtaní odpovedali kladne.

2. Vyhodnotenie odpovedí respondentov ankety zo dňa 26. 9. 2003, pri príležitosti poriadania Dní zdravia v Piešťanoch pracovníkmi oddelenia alternatívnej rastlinnej výroby VÚRV Piešťany.

Anketové lístky vyplnilo 93 účastníkov, z toho bolo 22 mužov (23,7 %) 71 žien (76,4 %), základné vzdelanie malo 16 respondentov, SŠ 53, VŠ vzdelanie malo 24 respondentov.

Do 20 rokov bolo 13 osôb, do 40 rokov bolo 21 osôb, do 60 rokov bolo 38 osôb a 20 osôb bolo nad 60 rokov.

Vyhodnotenie odpovedí

Stretli ste sa už s ekologickým poľnohospodárstvom, bioproduktami a biopotravinami?

88 % opýtaných odpovedalo áno, 12 % nie.

Kupujete bioprodukty a biopotraviny?

70 % odpovedalo áno, 30 % nie.

Ste ochotný zaplatiť za bioprodukty a biopotraviny vyššiu cenu v porovnaní s konvenčnými produktami?

86 % je ochotných, 14 % nemá záujem resp. ich finančné možnosti im to neumožňujú.

Čo si myslíte, čo podporujete kúpou bioproduktov a biopotravín?

Poradie priorit bolo nasledovné: svoje zdravie, ochranu životného prostredia, podpora tradícií a vidieka.

Ste dostatočne informovaný o danej problematike, akú formu získavania informácií uprednostňujete?

Z odpovedí mužov bolo zrejmé, že preferujú informovanosť letákmi a ochutnávkami, ženy uprednostňovali informácie prostredníctvom televízie a ochutnávok.

„Dni zdravia“ v Piešťanoch v rokoch 2003 a 2004 sa zúčastnilo nielen veľa obyvateľov Piešťan a z okolitých obcí, ale aj kúpeľných hostí zo zahraničia. Pri našom stánku mali návštevníci možnosť ochutnávky bioproduktov a biopotravín, boli prítomní i hostia z Nemecka, Poľska, USA, Zahraniční hostia ocenili ochutnávku najmä našich tradičných výrobkov (drobné pečivo, šaláty), domáci návštevníci uvítali možnosť získať informácie vo forme letákov o ekologickom poľnohospodárstve a o bioproduktoch, recepty na prípravu jedál z netradičných produktov (pšeno, pohánka, múka špaldová a pod.).

Výsledky z výskumu v oblasti ekologického poľnohospodárstva

Z výsledkov výskumníckej činnosti VÚRV Piešťany uvádzame výsledky z pestovania poľných plodín (úrody) a vybrané ukazovatele technologickej kvality z ekologickej produkcie a konvenčnej produkcie.

Úrody vybraných poľných plodín v ekologickom a konvenčnom systéme

(roky 1999 – 2002)

Plodina	Úroda (t/ha)	
	Ekologický systém	Konvenčný systém
Pšenica l. f. ozimná	6.05	6.17
Jačmeň jarný siaty	4.36	4.51
Zemiaky	20.53	22.04
Hrach	1.68	1.71

Vybrané ukazovatele technologickej kvality produkcie z ekologického a konvenčného systému (roky 1999-2002)

Plodina	Technologická kvalita			
		Ekologický systém	Konvenčný systém	
Pšenica letná f. oz.	Obsah proteínu %	9.4	10.5	*
Jačmeň jarný siaty	Obsah proteínu %	12.9	14.3	*
	Extrakt sladu %	79.3	77.7	*
Zemiaky	Obsah vitamínu C (mg/100g)	2.6	2.5	

Záver

Na základe vyššie uvedeného možno konštatovať, že ekologické poľnohospodárstvo má na Slovensku realistickú alternatívu i keď treba mať na zreteli, že je ešte veľa prekážok, ktoré treba odstrániť na ceste k jeho rozšíreniu ako v oblasti výskumu, tak i o v oblasti rozvoja marketingu, vo výchove producentov i spotrebiteľov.

